

Leefmilieu
Dennenstraat 124
6543 JW NIJMEGEN
(024) 3780384
IBAN: NL88INGB0001770432
e-mail: burgernetwerk@leefmilieu.nl
website: www.leefmilieu.nl

Nieuwsbrief Leefmilieu

Jaargang 17 nummer 3

Augustus 2019

Het waren drukke maanden. Het duurde even voordat de media en andere betrokkenen de reikwijdte van de PASuitspraak van de Raad van State doorhadden, maar toen barstte het ook echt los: "Nederland gaat op slot" en "we moeten de Natura 2000 gebieden opheffen", waren zo enkele uitspraken. Het debat schoot alle kanten op. Er waren al direct veel positieve gevolgen, zo bleken veel lokale groepen gebruik te kunnen maken van de stikstofuitspraak om eindelijk een megastal tegen te houden of ze konden voorkomen dat er een weg werd aangelegd door een belangrijk natuurgebied.

De komende tijd willen we ons concentreren op nadenken over oplossingen. Die kunnen niet wachten. Uit recent onderzoek van de universiteit van Leuven blijkt de schade door stikstof namelijk veel fundamenteeler dan eerder vermoed: stikstof verstoort de natuurlijke kringloop doordat het schimmels vergiftigt. Nu hebben schimmels in het huishouden een slechte naam, maar voor de natuurlijke kringlopen zijn ze onmisbaar.

Het denken over oplossingen willen we graag doen samen met onze leden. Op 21 september organiseren we een bijeenkomst over de impact van stikstof op de natuur en aansluitend willen we doorpraten over mogelijke oplossingen. U bent van harte uitgenodigd. We organiseren deze bijeenkomst op een mooie locatie: het Natuurmuseum in Nijmegen. U leest er alles over in deze Nieuwsbrief.

Deze Nieuwsbrief wordt verstuurd naar alle leden en donateurs van Leefmilieu. Wilt u anderen attent maken op het bestaan van deze Nieuwsbrief?

De e-mail versie van de Nieuwsbrief wordt kosteloos aan alle belangstellenden toegezonden. Mail daarvoor naar burgernetwerk@leefmilieu.nl. Leden zijn voor ons erg belangrijk en een lidmaatschap kost maar 10 euro per jaar.

Inhoud van de Nieuwsbrief

1. Bijeenkomst 21 september: Impact van stikstof op de natuur
2. Stikstof verstoort de natuurlijke kringloop
3. Stikstofproblematiek krijgt eigen adviescollege
4. Krachtvoer insecten giftig door pesticiden
5. Buitenlandse natuurorganisaties tegen Nederlandse houtstook
6. Geen biomassacentrale in Nijmegen

1. Bijeenkomst 21 september: Impact van stikstof op de natuur

Door de recente uitspraak van de Raad van State wordt het bedrijven, verkeer en veehouderij een stuk moeilijker gemaakt om stikstof in de lucht te brengen. Veel projecten in heel Nederland zijn daardoor stil komen te liggen. Is dat terecht, is stikstof echt zo'n groot probleem? Daar willen we op 21 september dieper op ingaan. Arnold van den Burg (foto) heeft onderzocht op welke manier stikstof schadelijk is voor dieren en dan met name voor vogels. Op zaterdag 21 september presenteert hij de resultaten van zijn onderzoek voor belangstellenden. Arnold van den Burg studeerde biologie in Wageningen, promoveerde aan de University of Nottingham (UK) en werkt nu bij Stichting BioSFeer. Hij ondersteunde de vereniging Leefmilieu in Luxemburg bij het Europese Hof door de rechters in het proces over de PAS duidelijk te maken wat er op het spel staat als we doorgaan met het vervuilen van de natuur met stikstof.

Na de presentatie en een korte pauze willen we met de aanwezigen doorpraten over de maatregelen die genomen kunnen worden om de stikstofbelasting op de natuur te beperken en aan welke maatregelen de aanwezigen de voorkeur geven.

Voor en na de bijeenkomst heeft u de gelegenheid om op vertoon van uw museumkaart het Natuurmuseum bezoeken.

Datum: zaterdag 21 september 2019
Plaats: De Bastei, centrum voor natuur- en cultuurhistorie, Lange Baan 4, Nijmegen
Tijd: 13.30 – 17.00
Opgave: via burgernetwerk@leefmilieu.nl
Toegang: leden gratis, niet leden 10 euro

2. Stikstof verstoort de natuurlijk kringloop

In de natuurlijke kringloop spelen schimmels een belangrijke rol: ze zijn onontbeerlijk voor de groei van de planten. Tal van schimmels voorzien de planten namelijk van voedingsstoffen en water, de planten leveren deze schimmels dan weer suikers via hun wortels. Van bospaddenstoelen was al bekend dat ze niet tegen teveel stikstof kunnen, maar nu is vastgesteld dat ook de schimmels die essentieel zijn voor graslanden niet tegen teveel stikstof kunnen. Ons verkeer en vooral de bemesting in de landbouw zorgen voor de uitstoot van stikstofverbindingen. Deze komen onder andere in de lucht terecht en daarna via zure regen in de bodem. Door deze vorm van bodemvervuiling – stikstofdepositie – verzuurt de grond langzaam en wordt zo de bodem uiteindelijk giftig. Het onderzoek is uitgevoerd in heel Europa. Op 40 plaatsen in België, Nederland, Frankrijk, Duitsland, Zwitserland, het Verenigd Koninkrijk, Zweden, Estland en IJsland zijn plantenwortels en bodemonsters verzameld. Het stikstofgehalte in de lucht werd bepaald, en dat gedurende een periode van tien jaar. Met DNA-analyse werd onderzocht welke schimmels in de bodem voorkomen, en in welke hoeveelheden.

Lees meer over dit onderzoek op: <https://tinyurl.com/schadelijker-dan-gedacht>

3. Stikstofproblematiek krijgt eigen adviescollege

De minister van landbouw heeft de hulp ingeroepen van een nieuw adviescollege om te zoeken naar een oplossing, nu het PAS (programma aanpak stikstof) bij de rechter is gesneuveld. Het Adviescollege stikstofproblematiek moet een uitweg zoeken uit de huidige impasse, waarbij zowel de vergunningverlening weer op gang komt als ook een nieuwe aanpak komt voor het verbeteren van de situatie van de stikstofgevoelige natuurgebieden.

Leefmilieu heeft samen met milieuorganisatie MOB de commissie een mail gestuurd om ze te vragen ook aandacht te besteden aan de onherroepelijke vergunningen. Er zijn namelijk juristen, waaronder mr. C. de Groot, oud-vicepresident van de Rechtbank Rotterdam, die betwijfelen of deze (duizenden) vergunningen wel in stand kunnen blijven nu duidelijk is geworden dat ze de natuur schaden.

Volgens mr. de Groot behouden de vergunningen wel hun formele geldigheid, maar tegelijkertijd lijkt aan de vergunde stikstofdepositie toch de juridische basis te zijn ontvallen. Het Europese Hof hanteert immers de norm, dat geen schadelijk gevolg voor de natuurlijke kenmerken van een gebied toelaatbaar is. De weg staat dan dus open voor procedures over de schade bij de civiele rechter.

Lees het artikel van mr. C de Groot op: <https://tinyurl.com/vals-beeld>

4. Krachtvoer insecten giftig door pesticiden

Spaanse en Nederlandse onderzoekers hebben ontdekt dat nuttige insecten meer last hebben van pesticiden dan eerst gedacht. Veelgebruikte pesticiden komen namelijk niet alleen terecht in nectar en stuifmeel, waardoor veel nuttige insecten overlijden, maar ook in honingdauw.

Honingdauw is voor veel insecten een belangrijke voedingsbron, die het hele jaar beschikbaar is en waar veel nuttige insecten zoals bijen, sluipwespen en zweefvliegen van afhankelijk zijn. Honingdauw wordt geproduceerd door insecten zoals bladluizen. Zijn planten met insecticiden behandeld, dan kunnen die pesticiden ook in de honingdauw terecht komen.

Die honingdauw wordt daardoor giftig voor de insecten die ervan eten. Het gaat hierbij om de zogenoemde systemische pesticiden. Dat zijn breed werkende pesticiden die door de hele plant worden opgenomen, waardoor de hele plant giftig wordt voor insecten. Bekende voorbeelden van deze insecticiden zijn de neonicotinoïden. Er is al aangetoond dat veel nuttige insecten zoals bijen vergiftigd worden als zij de nectar en het stuifmeel van deze planten eten. Nu blijkt dus ook dat deze insecten door het eten van de honingdauw op deze planten vergiftigd kunnen worden. Omdat honingdauw het hele jaar beschikbaar is, dus ook buiten het bloeiseizoen, is de verwachting dat het ongewenste effect van pesticiden wel eens groter kan zijn dan gedacht.

Deze ontwikkeling toont opnieuw aan dat we moeten stoppen met het gebruik van dit type bestrijdingsmiddelen. Ook moet blootstelling van insecten aan pesticiden via honingdauw meegenomen worden in de risicobeoordeling bij de toelating van pesticiden.

Lees meer op de website van de Wageningen Universiteit: <https://tinyurl.com/WUR-Honingdauw>

Lees hier het (Engelse) onderzoek op de website van PNAS: <https://tinyurl.com/PNAS-Honingdauw>

Mieren zoeken honingdauw bij bladluizen

5. Buitenlandse natuurorganisaties tegen Nederlandse houtstook

Eind juli waren drie buitenlandse bosbeschermingsorganisaties, Dogwood Alliance, Biofuelwatch en Environmental Paper Network in Nederland om te pleiten tegen het verbranden van houtpellets in Nederlandse kolen- en biomassacentrales. Door de houtstook in Nederlandse energiecentrales neemt de vraag naar houtpellets uit bossen in onder meer de Verenigde Staten en Baltische Staten toe. Daarbij neemt ook de kaalkap van deze bossen steeds meer toe. In het zuidoosten van de Verenigde Staten ligt hierdoor het tempo van ontbossing een factor vier hoger dan in het Amazonegebied. Heraanplant is hier wettelijk niet verplicht. Als het beleid ten aanzien van biomassaverbranding in Nederland wordt voortgezet, ligt de productie van houtpellets over 10 jaar twee en een half maal hoger. Het document 'Are forests the new coal?' zet de bezwaren op een rij. Houtverbranding is economisch niet rendabel, het gaat alleen door vanwege de subsidies die ervoor verleend worden. Leefmilieu vindt dat deze subsidies afgeschaft moeten worden.

Lees 'Are forests the new coal' op:

<https://tinyurl.com/new-coal>

6. Geen biomassacentrale in Nijmegen

Energiebedrijf Engie en de gemeente Nijmegen hebben een gebiedsvisie opgesteld voor het terrein van Engie. Op het terrein met een omvang van 32 hectare stond voorheen een kolencentrale. De gebiedsvisie vormt de basis voor het nieuwe bestemmingsplan. De gebiedsvisie richt zich op duurzame energieopwekking en watergebonden bedrijvigheid. Op zich positief maar in de gebiedsvisie wordt een deel van het terrein bestemd voor een nieuwe biomassacentrale en dat is ongewenst.

In een gezamenlijke zienswijze hebben Leefmilieu, MOB en de Gelderse Natuur- en Milieufederatie aangegeven dat de gebiedsvisie een houtgestookte biomassacentrale dient uit te sluiten. In november 2017 is een milieuvergunning voor een biomassacentrale van Engie op dezelfde locatie reeds door de rechtbank Arnhem vernietigd. Een herhaling van zetten moet worden voorkomen.

Bezwaren

De bezwaren van de organisaties richten zich op de CO₂-uitstoot. De CO₂-uitstoot van houtverbranding per hoeveelheid opgewekte energie is hoger dan die van kolen. In plaats van hout verbanden moeten we juist bossen aanplanten om het teveel aan CO₂ vast te leggen. Daarnaast is uit onderzoek van bureau Probos gebleken dat er niet voldoende hout uit de regio beschikbaar is. Het hout zal dus van (veel) verder weg moeten worden aangevoerd en dat is ongewenst. Een biomassacentrale zal lokaal ook voor de uitstoot van fijn stof zorgen.

Oplossing

Als oplossing stellen de organisaties voor om in te zetten op technieken als bodemwarmte, aquathermie, opslag van energie (onder andere in de vorm van waterstof) en grootschalige warmtepompen. Voorgesteld wordt om de inzet van deze technieken te versnellen.

Lees de zienswijze op: <https://tinyurl.com/Zienswijze-gebiedsvisie-Waal>